

Farkas György

Feltűnő árnyak...

Kővári Orsolya Tarr-könyvéről¹

Amikor először hallottam arról, hogy Tarr Béla bejelentette filmrendezői életművének tudatos lezárását *A torinói lóval*, az első gondolatom az volt, vajon ki és mikor készíti el az első összefoglaló munkát Tarr életművéről, hiszen ennél jobb alkalom nem is kínálkozhatna.

Természetesen bárki is legyen az, annak ettől az apropótól függetlenül már rég készülnie kellett erre az összefoglaló munkára, hiszen ezt nem lehet csak úgy egy bejelentés hatására hirtelen elkészíteni.

Egy átfogó Tarr-monográfia megírásával kapcsolatban először Kovács András Bálint neve hangzott el, majd a nagyon izgalmasnak ígérkező anyagról további rejtélyes részletek is kiderültek. Hogy először angol nyelven jelenik meg, majd hogy a magyar nyelvű kiadásra is van már kiadó. Sajnos eddig még nem sikerült példányt szerezni az angol nyelvű változatból, a magyar kiadásról pedig nincsenek újabb információk.²

Így az elsőség státusza mindenképpen Kővári Orsolya nem rég megjelent könyvét illeti, még akkor is, ha azt a különbségtételt hozzáfűzzük, hogy míg Kovács András Bálint monográfiája egyértelműen filmelméleti megközelítésben, addig Kővári Orsolya *Árnyékvilága* esztétikai-kritikai jellemzők mentén elemzi, értelmezi és állítja elének Tarr filmjeit.

A különbségtétel ott veszi el jelentőségét, hogy alapvetően az utóbbi könyv esetében akár etalont is emlegethetnénk a nem szakmabeli, de filmes műveltséggel, érdeklődéssel megáldott kultúra-„fogyasztó” emberek részére készítendő minőségi kiadványok tekintetében.

Kővári Orsolya Tarr-retrospektívje azzal az izgalmas csavarral indít, hogy az életművet visszafelé tárja az olvasók elé. Ami tulajdonképpen csak az első pillanatban meglepő, hiszen *A torinói ló* kapcsán megemlékeztek a kritikusok a teremtés visszafordításáról, de arról is, hogy az életművet lezáró alkotás egyben visszahatással van a teljes életműre, visszamenőlegesen átértelmezi a korábbi darabokat.

A szerző bemutatásában a Tarr-filmek egyforma hangsúlyt kapnak, mivel azt az elvet állítja fel maga előtt, hogy nincsenek kevésbé fontos filmek, csak különböző állomásai az életmű kibomlásának. Ezt főleg annak fényében érdemes néznünk, hogy az utolsó film kapcsán helyenként a *Kárhozat - Sátántangó - A torinói ló* trilógiáról olvashattunk, illetve arról, hogy

¹ Kővári Orsolya: *Árnyékvilág* - Tarr Béla-retrospektív. Sprint Kiadó, Budapest 2012

² A könyvből részletek jelentek meg a *Filmvilágban* és a *Filmszem* korábbi Tarr összeállításában. A magyar kiadásról Pentelényi László bibliográfiájában találhatóak az eddig ismeretes adatok.

a *Werckmeister harmóniák* és *A londoni férfi* egy kísérletező, más irányú próbálkozás Tarr korábbi filmjeihez képest.

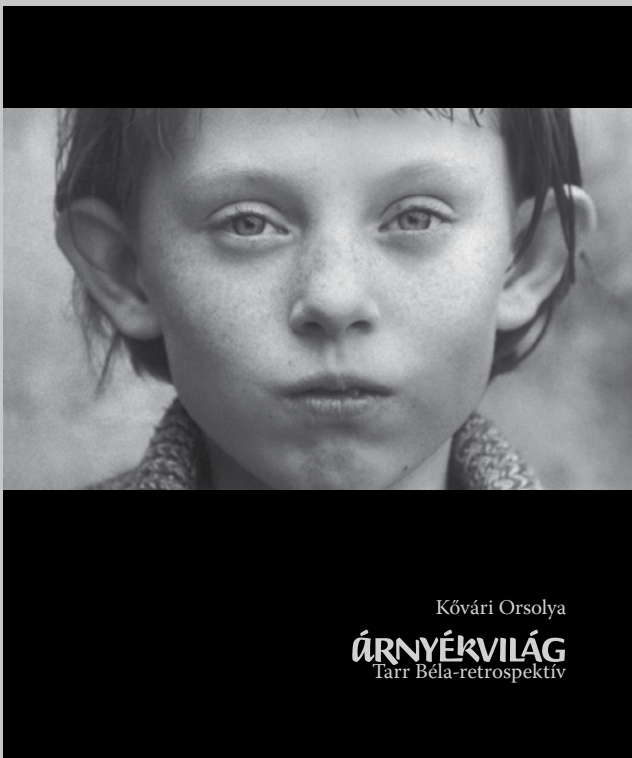
A filmelemzések kapcsán fontos felhívunk a figyelmet arra is, hogy végre a *Macbeth*ről is kapunk egy izgalmas olvasatot, amit eddig méltatlanul hanyagoltak a kritikusok.

Az elemzések jellemzője, hogy Kővári Orsolya jó érzékkel képes megragadni az egyes filmek lényeges vonását és azokat egészen érdekesen egy-egy mondatba sűríteni, ami már felfedezés értékű pillanatokot okoz még a Tarr-életművet alaposan ismerőknek is. A filmek szimbolikájának felfejtését is termékenyen végzi, miközben persze akár vitázhatunk is az egyes megoldások helytállóságával, azonban sok esetben ezek annyira egyértelműek, hogy nincs is más alternatíva. Mégis fontos figyelni ezekre a kijelentésekre, főleg azokon a pontokon, ahol jelentősen eltérnek az eddigi kritika megjegyzéseitől.

A könyv végére, vagyis az életmű elejére érve megalapozottnak tűnik az a megállapítás, amit valahol mindig is éreztünk, hogy nincsenek igazából Tarr életművében korszakok, vagy különböző megközelítések, csupán egy megközelítés, egy eredeti idea egyre finomodása, egyre egyértelműbb megfogalmazása, ami végül önnön kifejezésmódját emészti fel.

Kővári Orsolya retrospektívje igazából bevezetés a Tarr-univerzumba. És itt a bevezetés kifejezést teljes mértékben pozitív értelemben használom, akkor is, ha meg kell jegyeznünk azt is, hogy ezzel az elsőként megjelent izgalmas anyaggal korántsem fulladt ki annak a lehetősége, hogy további Tarr-könyvek jelenjenek meg. Hiszen - mint már az elején is jeleztem - a könyv egyértelmű célja, hogy egy átfogó képet és értelmezést adjon Tarr-életművéről, aminek során nem csak, hogy nem akar elveszni az elemzés részleteiben, de szándékosan nem akar olyan részletes filmes elemzésekbe bocsátkozni, melyek valójában meghaladnák a könyv küldetését és terjedelmét is.

Az *Árnyékvilág* remek lehetőséget ad mindazoknak akik már ismerik és szeretik Tarr valamely filmjét, hogy ezután otthonosan mozogjanak a Tarr-életmű részletei között, továbbá azoknak, akik veszik a bátorságot, hogy legyőzve minden ellenkezésüket a sok helyen már cinikusan negatív módon beállított „Tarr-stíl”-kép ellenére megpróbálkozzanak valódi ismereteket szerezni a kortárs filmművészet egyik legmeghatározóbb alakjának filmjeiről, hogy aztán bátorságot kapjanak azok megnézéséhez is.

Kővári Orsolya

ÁRNYÉKVILÁG
Tarr Béla-retrospektív

Kővári Orsolya

ÁRNYÉKVILÁG
Tarr Béla-retrospektív

„...önálló könyv magyarul most jelent meg először erről a felfoghatatlanul hatalmas művészi teljesítményről. Ezt megemelni, újragondolni, megközelíteni, ebbe beletemetkezni, megérteni és megértetni – nem mindennapi tett. A módszere sem mindennapi. Az életmű egységes egész jellegét bizonyítandó az utolsó Tarr-művel, A torinói lóval indul a könyv, s az életmű ez ideig befejezésének szánt filmtől halad az életmű kezdete felé, az első Tarr-filmig, a Családi tűzfészekig. Nincsenek filmes varázsszavak, nincs szakmai bennfentesség. Egy érzékeny, beleélésre, gondolkodásra és átélésre kész ember nézi újra a filmeket, s igyekszik mind mélyebben az alkotás leglényegébe látni. Fel akarja fedezni Tarr titkát. Ehhez nemcsak kivételes asszociációs képességét és teremtő stílusát, hanem egy lefegyverzően tágas filológiai apparátust is bevet. Még a lábjegyzetei is élvezetes, hasznos kirándulások, külön értékük a Tarr-életműben Krasznahorkai László szerepét, jelenlétét, súlyát kiemelő idézetek.” [...]

Bársony Éva
Népszava

„...Kővári Orsolya, úgy gondolom, nemcsak a filmek nyelvére, stílusvilágára, s az általuk közvetített szellemi horizontra hangolódott rá elemzéseiben, hanem Tarr gondolkodói attitűdjére, ha úgy tetszik filozófiájára. A szellemi érintkezések inspirációi jótékonyan hatják át gondolatgazdag okfejtéseit, miközben mindvégig belül marad e gondolatkörön – ezért is képes fölfejtetni Tarr filmvilágának lényegét. Áttetszővé, átjárhatóvá válik így ama sokszorosán rétegzett szimbólumrendszer és struktúra, ami a Tarr-filmek sajátja...

A műelemzések együttese teljes és plasztikus Tarr-képet rajzol elénk. Az esszékötet nemcsak műelemző írásk gyűjteménye, hanem egyúttal remek olvasmány is: Tarr sokrétű, hatalmas életművének krónikája, »filmregénye«.” [...]

Kovács Dezső
Kritika

„...A gesztusok nyelvén szólva: mintha a magunk ellen fordított fegyvertől jutnánk vissza az első ijedt, száj elé kapott kézig, olyan ez a munka. Műelemzés, ismeretterjesztés, jelképfeltárás – mindez együtt e könyv, amelynek nemcsak formáját (itt dicsérik meg a Sprint Kiadót az igényes kivitelezésért) találta meg a szerző, de adekvát stílusát is az elemző esszé és a már-már lírai vallomás határán.” [...]

Jolsvai András
168 óra

A KÖNYV MEGVÁSÁROLHATÓ:

az Írók Boltjában (VI., Andrássy út 45.),
a Kultúrbarlangban (VII., Kertész utca 42–44.),
az Örkény István Könyvesboltban
(XIII., Szent István körút 26.),
a Láng Tékában (XIII., Pozsonyi út 5.),
továbbá az Art Mozik árusítóhelyein:
Művész (VI., Teréz körút 30.), Odeon-Lloyd
(XIII., Hollán Ernő utca 7.), Cirko-Gejzir
(V., Balassi Bálint utca 15–17.).

POSTAI ÚTON MEGRENDELHETŐ:

Kultúrbarlang, 1073 Budapest, Kertész utca 42–44.
E-mail: kulturbarlang@kulturbarlang.hu